

ОЛГА ЛАТИНЧИЋ

ДР МИЛАН ГЛАВИНИЋ (БЕОГРАД, 1891 – БЕОГРАД, 1968), АРХИТЕКТ ПРИЛОЗИ ЗА БИОГРАФИЈУ

Сажетак: Текст доноси допуну већ познатих података у биографији Милана Главинића, о његовом ангажовању у годинама балканских ратова и Првог светског рата и о широкој друштвено-политичкој улози. Представљени су објављени и необјављени рукописи који се чувају у Породичном фонду Главинић у Историјском архиву Београда о архитектури, урбанизму и историји уметности, затим Искрице и текстови о старом Београду. Рукописи Милана Главинића о старом Београду настајали су из личног сећања и на основу сачуваних докумената, на основу прича и сећања оца Косте и других лица. У њима описује београдске куће, њихове власнике, цене, амбијенталне целине, Основну школу код Саборне цркве, Велике степенице у Београду, кафане, идејне планове Београда.

Кључне речи: биографија, рукописи, архитектура, урбанизам, стари Београд, кућа, цене, власници имања, Основна школа код Саборне цркве, Велике степенице у Београду, кафане

Abstract: The paper supplies further data for a biography of Milan Glavinić, such as information on his participation in the Balkan Wars and the First World War and his broad social and political activity. It also presents his published and unpublished texts on architecture, urban planning and art history, his 'Iskrice' (Sparks) and his texts on old Belgrade kept in Glavinić Family Papers in the Historical Archives of Belgrade. His texts on old Belgrade are based on his own memories, the memories and stories told by his father Kosta and other people, and the surviving documents. They describe Belgrade's houses, their owners, prices, particular city districts, the Elementary School by the Cathedral, the Big Stairs, restaurants, and sketch his urban planning ideas.

Keywords: biography, manuscripts, architecture, urban planning, old Belgrade, houses, prices, property owners, Elementary School by the Cathedral, Big Stairs, restaurants

Биографија¹

Милан Главинић рођен је као друго дете Косте и Даринке Главинић у Београду 15/28. априла 1891. године. Његов отац Коста (1858–1939), професор Велике школе, министар народне привреде, председник Београдске општине, културни и јавни радник, био је ожењен Даринком (1864–1960), кћерком Томе Јефтића – Црног Томе, трговца дуваном на велико.

У родном Београду завршио је основну школу и осам разреда Реалке са испитом зрелости 1910. године. Студирао је архитектуру, историју уметности и филозофију у Берлину, Дрездену, Цириху и Фрајбургу. За време балканских ратова, који су га затекли на студијама у иностранству, враћа се у земљу и постаје добровољац у болници, а затим у пошти. Први светски рат затиче га, поново, на студијама у иностранству. Крајем јула 1914, са групом српских студената полази из Дрездена за

Берлин, а затим преко Брест Литовског, Варшаве, Одесе, Јашија, Букурешта, Турн Северина, долази у Србију у прву ђачку чету у Скопљу. Ослобођен је војне обавезе из здравствених разлога и марта 1915. постављен је за цртача при Грађевинској инспекцији у Скопљу.² Нешто касније исте године ступио је у Технички биро Милоша Савчића. Са српском војском прешао је Албанију и поново се вратио у Европу. Извесно време радио је у Лондону, у читаоници Британског музеја, а затим је наставио студије у Швајцарској. Докторат филозофије одбранио је у Фрајбургу с дисертацијом под називом *Die städtebauliche Motive in den Schweizestädten*. Године 1920. вратио се у земљу. У Београду је прво радио као директор парног млина и стругаре која се налазила у Обреновцу и у којој је имао и удео власништва. У периоду 1922–1924. био је власник омладинског часописа

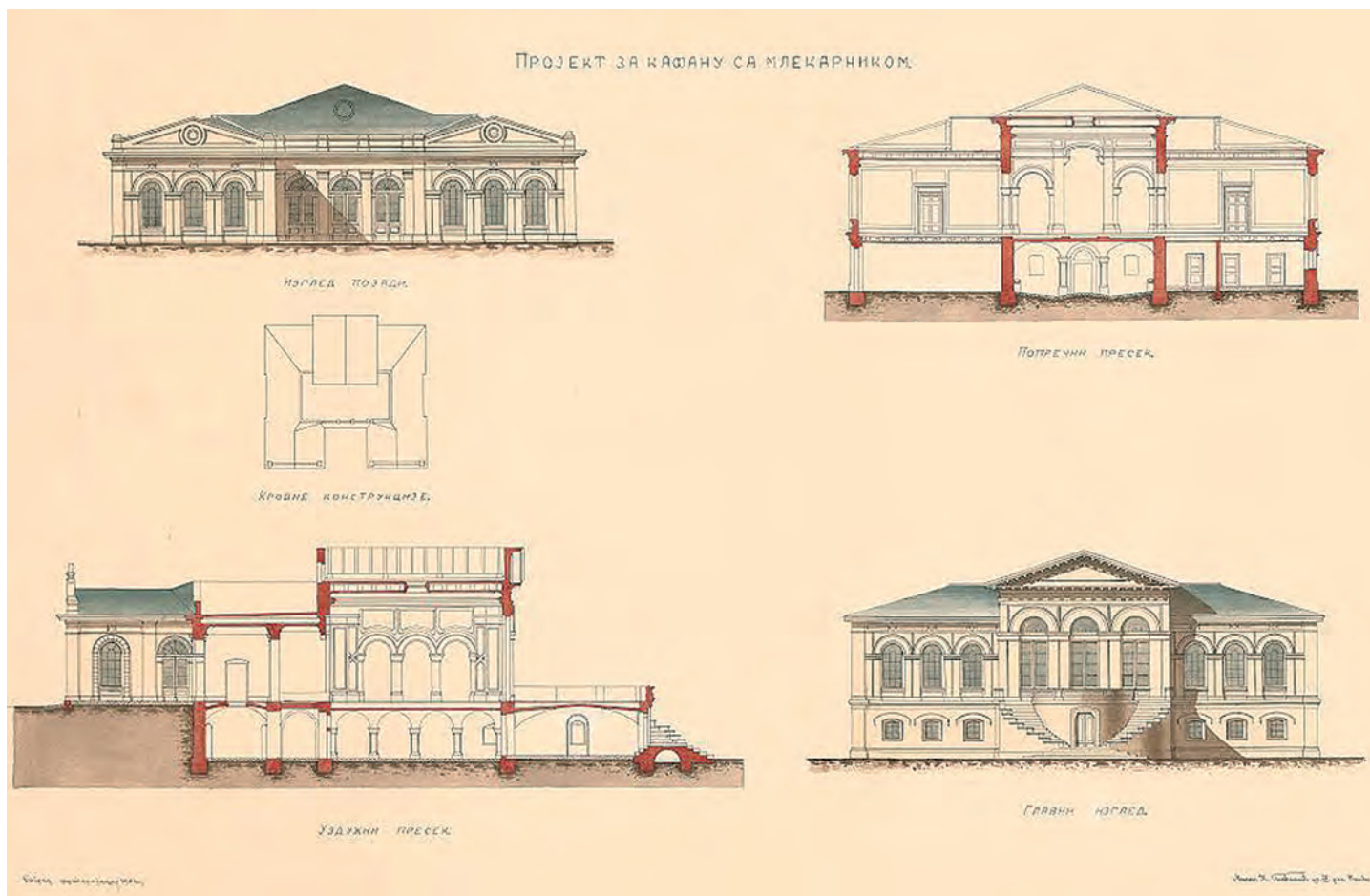

за социологију и политику *Будућности*. У Министарству просвете радио је од 1920. до 1935, с прекидима, и предавао хонорарно као професор на Вишој педагошкој школи у Београду. Од 1935. до 1939. био је народни посланик Југословенске радикалне заједнице задужен за Косово и Метохију, где се, између осталог, залагао и за очување српске средњовековне баштине. Својим радом допринио је националној и верској толеранцији, залагао се за ширење културе словенских народа и за међусобно упознавање. Био је председник Управе Речне пловидбе Југославије, члан управа и секретар словенских лига у Београду: чехословачке, пољске, лужичких Срба, руске и бугарске. Одржавао је културне везе с дипломатским представницима у Београду 1920–1940. Један је од првих покретача омладинског покрета Демократске странке у Југославији, такође, активан је у странци Братство и у Друштву за народни препород. Био је члан и старешина Соколског друштва „Матица“ у Београду од 1934. до 1938, члан Главног савета Савеза извидника и планинки у Београду. Био је члан Ротари клуба, члан југословенске масонерије и старешина ложе „Шумадија“ у Београду. У току Другог светског рата одведен је у заробљеништво у логор у Нирнбергу, а затим у Хамелбургу. Године 1944. вратио се у земљу болестан као ратни војни заробљеник. Носилац је више одликовања и признања: Југословенске круне, Медаље

Сл. 1.
Др Милан Главинић

Сл. 2.
Милан Главинић са оцем и сестром у Бечу, око 1910.

Сл. 3. Милан Главинић, Пројекат за кафану са млекарником, ученички рад

Сл. 4. Насловна сѝрана објављене докторске дисертације Милана Главинића у Фрајбурју, 1920.

– споменице Освећено Косово 1912, сребрне медаље Црвеног крста, Крста милосрђа, Албанске споменице, Ордена Св. Саве, *Palmese academiques Officièr d' Acadèmie I Officièr de l' Instruction publique*, француског орде на Легије части.

Био је ожењен Добрилом Кнез Милојковић, са којом није имао деце.

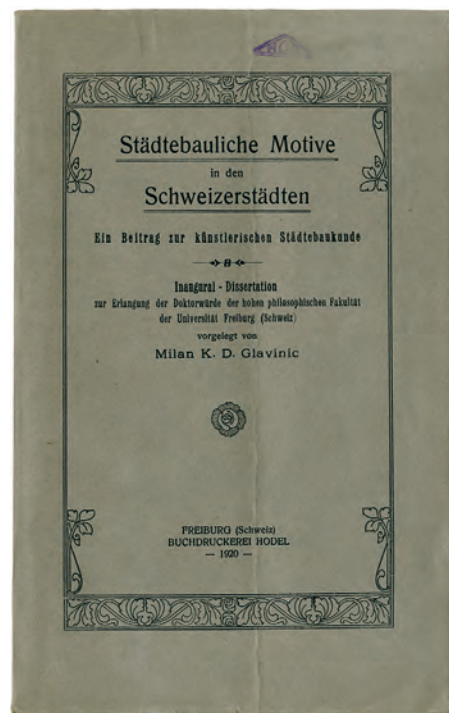
Умро је у Београду 1968.

Сматрали су га једним од заслужних за подизање Дома сокола (данас зграда ДИФ-а) у Делиградској 29 у Београду, са арх. Момиром Коруновићем, арх. Миливојем Смиљанићем, дивизијским генералом Душаном Цветковићем, адмиралом Драгутином Прицом и арх. Миодрагом Матићем.³

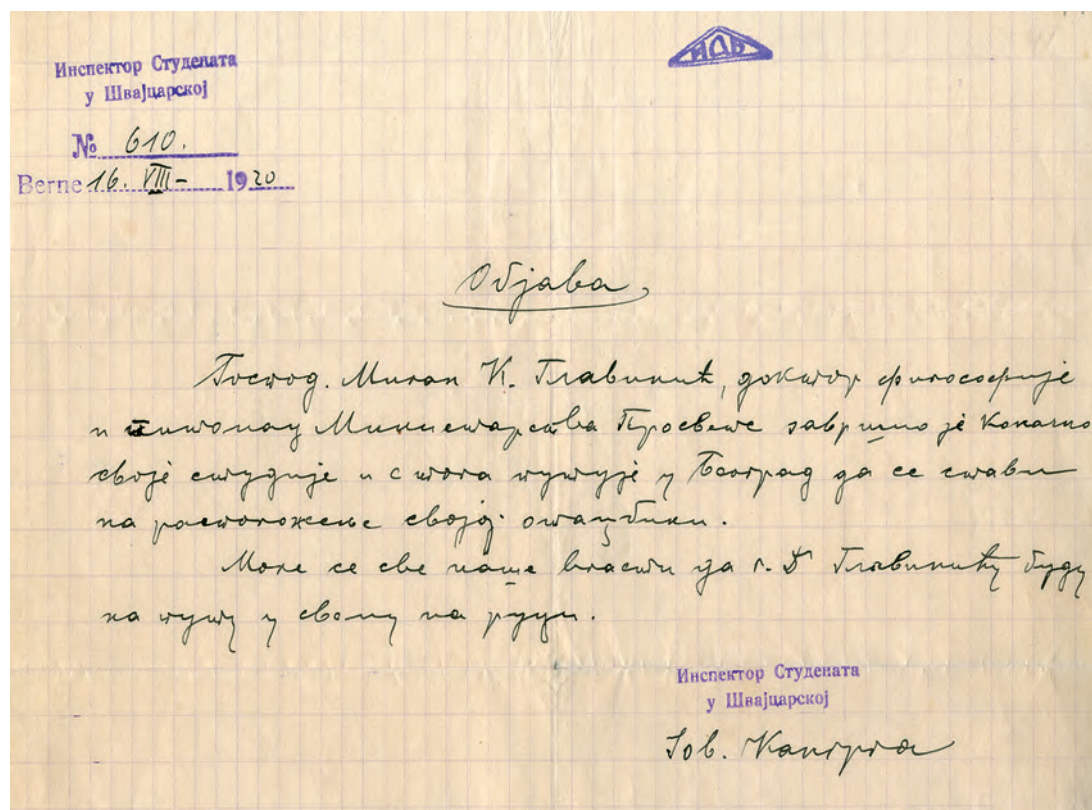
Рукописи др Милана Главинића

Сачувани текстови Милана Главинића у Историјском архиву Београда могу се поделити на објављене и необјављене текстове.

Објављени радови су:

Сл. 5.
Објава даја
Милану Главинићу
за иштовање – иоврашаак
у Београд, Берн, 1920.

1. 'Städtebauliche Motive in den Schweizerstädten : ein Beitrag zur künstlerischen Städtebaukunde' / inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der hohen philosophischen Fakultät der Universität Freiburg vorgelegt von Milan K. D. Glavinic, 1920. у издању Buchdruckerei Hodel у Фрајбургу.⁴
2. Естетика далматинских градова: Трогир, Сплит, Јагранска слиража, бр. 11, 1927.
3. Естетика далматинских градова: Шибеник, Задар, Раб, Корчула, Хвар, Јагранска слиража, бр. 2, 1928.
4. Estetika Dalmatsky mest, Zvláštni otisk z časopisu Stavitel'ske listy, ročník XXIV, číslo 5–8, v Praze 1928, Nakladem vlastnim – tiskem dr Ed Gregora a syna v Praze.
5. Естетика, скрипта предавања на Вишој педагошкој школи у Београду из 1928/1929.
6. Градови у зеленилу, 1931. у издању Општине града Београда
За књигу песама Милутина Бојића Песме бола и ионоса, издату 1917, Милан Главинић је написао осврт Милутиин Бојић у очима савременика.⁵

Необјављене текстове поделили смо на текстове о архитектури, урбанизму и историји уметности, затим на Искрице, на текстове о старом Београду и Родослов Главинића⁶.

Необјављени текстови Милана Главинића о архитектури, урбанизму и историји уметности су: Римски градски проблем (1927; 1929)⁷, Париз (1928)⁸, Ebenezer Howard, шворац градова у зеленилу (1930)⁹, Схваћање модерној урбанизма (1931)¹⁰, Архитектонски задаци садашњости (1932)¹¹, Мала кућа за сјановање (1932)¹², Нова сјремљења у социјалном изјрађивању града (1932)¹³, Култура сјана и начин животиа (1933)¹⁴, Суштина архитектуре (1935)¹⁵, Суштина модерне архитектуре (1936)¹⁶, Облик куће у будућим насељима (1936)¹⁷, Американска и евројска традиција у архитектури (1937)¹⁸, Рејулациони план (1938)¹⁹, Грађење градова (1938)²⁰ и Савремени град (н. д.).²¹

Искрице су кратки текстови Милана Главинића у којима износи чињенице о неком догађају или о некој личности, а затим износи своје мишљење и доживљај. Теме црпи из живота, историје, окружења, природе.

Једна од најлепших искрица је Рефлексија у којој на аутентичан начин износи свој став о животу и стилу живљења.

Једна хаљина у Паризу је оно што је једна слика, једна песма. Нарочито једна песма. Што све Парижанке виде и гледају још из најранијеј свој дејинствитва! Виде уметности у разним облицима и финоћу укуса. Укус не васишавају из књије, нећо из ирприоде, из животиа, из друштва.²²

Сл. 6.
Парна сџрујара и
млин у Обреновцу где
је Милан Главинић
зајочео радни век

У искрици под називом *Песма звона* преноси нам атмосферу у Француској поводом обележавања 500 година од погибије Јованке Орлеанке.²³

У субојџу 30. маја 1931. године, у подне, одмах после звоњења Анјелуса, у приближном часу сџрадања и смртии *Jean d'Arc* (Јованке Орлеанке), сва црквена звона у Француској звонила су у поном замаху, као у данима великој празника, као некада за време сјајних минутиа примирја Првој светској рајта. Тако су били одлучили архијереји свију француских ејархија.

Звона Француске, оживљена сва заједно, у истиом пренујџу, пог уиџицајем пашејџичкој звоњења, биће иејџ сџојџина година после мучења, као ваздушно распросџирање неке врсте националне молиџве, и нишџта не би дубље узбудило срце Јованке Орлеанке као јединственосџ храма у џаковој усрдносџи сећања [...]

Звоници у Русијану, с црејовима које је сунце исџуцало, и они у Фландрији, поново сајрађени после рајтне олује, одговориће једно друјом кроз ваздушни просџор. Скромни храмови у Брејтањи величанственим саборним црквама, крсџионица у Ремсу мазулеју у Сен Денису, умножени ехо носиће рџџмичке звучне џаласе јединственим полејџом.

Никада, од последње Побеле у Првом светском рајџу, нису биле у сличном покрејџу кубејта од цркава,

звоници и куле од цркава, али овоја појџа је иесма бронзе била обилнија, јача [...].

За ову прилику је, свакако, најинтересантнија *Кућа*.²⁴

Кућа симболизира једну ејџоу. Њени зигови су као нека ојледала где се ојлега друшџиво.

Посмајрајмо кућу садашњџце. Она изгледа да је просџо поспашвљена на земљу и да се може премешџати по вољи и кајриџу или некој моди. Не може се премешџити ни најмањи бибело а да се он не исџрејџура од подрума до џавана. Нишџта у кући садашњџце не показује знаке џрајносџи, жељу да оспане џрајно. Рекло би се азил прџлазника више или мање срећних.

И не може друкџије ни да буде. Нема се више ни доколице ни укуса да се кућа зида за вечносџ. Неизвесносџ суџрашњџце приморава џуде да живе у садашњџци. И зајџо се више човек не усељава у кућу већ се привремено смешџта као пог неки шајџор. Не учесџвује се више у сукцесивном улејшавању своја дома. Дом се кујџује пошџуно пошџов као пошџово одело. Ниједан просџор није одређен за размџљање. Библиоџека се већинџом своди на неколико полица. То је 'һоте', сџуџдио на броду. После прелаза он се најушџта.

Зауставиџе се сада пред кућама из прошлосџи, оних у сџарим кварџовима и у пољу. Овде је камен жив. Осећа се још како светџа варница прейери, која се

Сл. 7.
На београдском
аеродрому –
авијацијарске
акробације
приређене у част
доласка генерала
Пичона, гувернера
Интернационалног
ројари клуба из
Италије, др Милан
Главинић седи у
групи реду,
Београд, 1936.

с генерације на генерацију тасила и поново палила [из]
међу ових зидова.

У свима добима наслућује се да је кућа била премак
која је саосећала, која је као квочка својој деци правила
место под крилима или насупрот у часовима туђим,
пришварујући катке, сипушајући кров, свшварујући више
инимности, сшежући у своје руке од камена, да би их
боље чувала, оне који су јој били поверени.

У прошла времена људи су моли на шенане да се
уознају и да се воле.

Брзина још није била уништила драж живоћа.
Начин живоћа се приказивао као заостала вода иде су
се небо, природа и снови удвајали.

Били су људи сигурни да ће будућности бити слична
садашњости сем ако не наступи неке катастрофе које
се не би могле предвидети, људи су се намештали, сти-
цали су корена на земљишту.

И ипак је кућа мало по мало остала присан гео
породице.

Њена фасада, лице болно или весело, личила је на
бића која су у кући становала. Свадбе, рађања, смрти
су се рећали једно за другим али клонуле руке предавале
су лучу другим из нове генерације.

Гроб и колевка, кућа је чула крике новорођенчади и
последњи дах умируће.

Лето то каже једна арајска пословица: 'Кућа је
прва ствар коју човек треба да има, а она је последња
ствар коју треба да прога, јер је кућа гроб на овом свету.'

Рукописи о старом Београду сачувани су у Мемо-
арима Милана Главинића, у белешкама за биографије
и аутобиографију, као самостални рукописи и посебна
група рукописа под заједничким називом Успомене из
стари Београда. Они су настајали из личних сећања и
доживљаја, али и на основу сачуваних очевих докумен-
та, на основу прича и сећања оца Косте и других лица.

У недовршеним Мемоарима²⁵, у поглављу под на-
зивом Срећно дејство 1891–1910. Милан пише: У
близини Калемегана и Саборне цркве у Рајићевој улици
14 – старом делу Београда, налазила се наша породич-
на кућа по мајци Даринки, коју је још био зидао, ону
стари зграду, дед моје мајке Даринке с мајчине стране
Андреја Појовић, фабрикант ликера у Београду. Он је
био родом из Рисна у Боки Кошорској. То имање пре
рекулације Рајићевој улице било је многа веће. На том
имању, пре рекулације, налазила се с лица двострајна
кућа с пет соба на торњем страју. У великом дворишту

била је још једна двоспратна кућа. Двориште је било калдрмисано. Насред дворишта био је дубок бунар. Репулација је већи део имања одсекла и дала за проширење улице. Старе су куће порушене и на имању око 1886. подигнута је нова кућа. Тај део Рајићеве улице између Грачаничке и Кнез Михаилове улице није много ду. На страни према Калемејдану, на ули је кућа Марка Стојановића, адвоката и вицегувернера Народне банке, до ње је кућа Ђоке Павловића, шривоца, ја наша кућа, до наше куће др Демосћена Николајевића, лекара, ја кућа Панће Туцаковића, адвоката, и најзад на ули Грачаничке улице кућа Марковића, шривоца. Преко пута куће Марка Стојановића је кафана Грчка краљица Андре Куманудија, шривоца, ја кућа ћир Михаила Павловића, шривоца, кућа Јеврема Грујића, познатих поличичара и државника, кућа Мише Арсенијевића, шривоца, кућа Хајриха Хириша, тајецирера. После једној узаној прелаза за улицу Краља Пејра је кућа Јање Панћелића, адвоката, кућа Анђелковића, ћурчије, и на ули Грачаничке улице кућа браће Борђевића, познатих шривоца са Саве. Одмах до Саборне цркве у Грачаничкој улици била је приземна зграда мушке основне школе. Њено двориште је било засађено дрвима кестена и орађено рејком оградом лејава кроз коју се из Грачаничке улице моло лејо видећи сама зграда и дрвита. Даље према Калемејдану налазила се друја приземна зграда у којој је била женска основна школа.

Године 1867. мој отац Коста присуствовао је са својим оцем Димитријем Ђ. Главинићем, тадашњим председником шабачке општинске и народним послаником за град Шабац, свечаном предавању кључева од београдској града од стране последњеј шурској београдској јаше Кнезу Михаилу. Предаја кључева је извршена на оној малој узвишици с десне стране главној улаза у Калемејдан према Сиоменику захвалности Француској. Та узвишица је обележена носаћеним јелама у круи. Срби присушни овој свечаности сјајали су испред хошела Српска круна а Турци иза оне узвишице. [...]

Увек сам највише уживао да се у слободним часовима сам сјустим до обале Саве и Дунава и да живо и дејално посмајрам онај необични живој на лађама, шлеповима и чамцима на Сави и Дунаву. Заштим необично су ме привлачили маркантни шипови старих београдских рибара с њиховим великим чуновима и мрежама на Сави и Дунаву. [...]

Сваке године у месецу мају одмах после наше славе св. Борја пренели бисмо наше меке носћелне ствари у кућу у винограду на Тојчидерском брду мало даље од шрамвајске станице Господарска механа. Виноград је имао око 2.000 чокоћа калемљених на амерканској подлози. Поред винове лозе било је разної врста воћа,

цећа и 20 кошница ћерзонки с ћчеламма. У винограду смо сваке године живели од маја ја све до првој снеја.

Рукопис Просечне вредности плацева по квадратном метру у реону града Београда 1903. године настао је на основу забележака Косте Главинића.²⁶ Просечне вредности плацева по квадратном метру у рејону града Београда 1903. године дате су за укупно 95 београдских улица и делова улица. Распон цена био је од 4 динара по квадратном метру до 110 динара. Тако су најјефтинији били плацеви у Далматинској улици, Кнез Даниловој и Бачванској. Најскупљи су били плацеви у Кнез Михаиловој, затим у Улици краља Милана (90), Дубровачкој ка цркви до Узун Миркове (85), Васе Чарапића (80), на углу Дечанске и Македонске 70 динара, а у Богојављенској 60 динара.

Нешто касније настала је група текстова о старом Београду под називом *Из старој Београда / Успомене из старој Београда*.²⁷

Године 1888, као тадашњи одборник Општинске Београдске Косћа Д. Главинић, професор Велике школе (а доцнији вишегодишњи председник Београдске општинске), са осталим својим колегама општинским одборницима савештовао је и предлагао да Београдска општина откупи један појас од 500 метара ширине од Дунава до Саве, који би отприлике почињао од Карабурме на Дунаву, ја преко Новој робља – Владановца, преко ондашњеј Марвеној шрја, преко Београдске улице и Краља Милутина улице, преко Болнице за душевне болести сјушћао се на савску обалу. Цео тај појас шребало је у току 3–4 године да се добро пошуми.

Овај предло је у Општинском одбору усвојен али је збој поличичкој интритирања пројао на Збору грађана, који је шребало да донесе решење по предлоу Београдској општинској одбора и суда.

Предло Београдској општинској одбора и суда пласио је да се општински шррез од 8% (који је носћојао пре увођења варошке шрошарине у Београду) задржи још за 10 година после увођења варошке шрошарине и да се новац добијен шим шррезом ушореби за откупи пошребној земљини, пошумљавање, уређивање и одржавање пошумљеној шросћора.

Да је тада код грађана града Београда било више разумевања и увиђавности за ште нослове, Београд би данас 1965. године имао око себе један пошумљени појас од 500 метара ширине старих дрвита преко седамдесетј година.

А шита би то значило за београдску климу и кошаву! [...]

На седници општинској одбора града Београда, која је одржана 15. фебруара 1902. године, под председнишћем

тадашње председника општинске града Београда Милована Маринковића – кума Милована, општински одборник Љубомир Христић, поводом ишћања оградке Великих сивеница које од општинске Национал поред Калемејдана воде ка савском пристаништу, подсетио је одбор на историју општанка ових Великих сивеница, јер се она била прилично заборавила, а међутим, Београђани не би требало никада да је забораве.

До смрти књаза Милоша Обреновића на месту ових сивеница био је само врлешан пролаз преко сивена, незгодан за пролаз и кад је лепо време, а да се не говори о рђавом времену. Београдска општина је више пута покушавала да место поменутој пролаза начини угодне сивенице, али није могла успети у томе. Социјетети околне земљишта били су и Срби и Турци. Док су Срби пристали да приме део трошкова на себе, дошли Турци о ма каквом плаћању нису хтели ни да чују, и тако је општина била приморана да своју корисну намеру одложи до бољих времена.

Кад је Књаз Михаило по другу пут ступио на владу дао је бољи поклон у новцу београдској сиротињи, али му је то било мало. Он је хтео да учини још другу каква крајњи поклон свим Београђанима опште, па знајући за тежину општинске да одговори поменутој великој саобраћајној потреби, нареди по којном Steinlechner, да о његовом, Књажевом трошку, изгради Велике сивенице, које и до данас данас постоје и које су, дакле, исплаћене једино и искључиво новцем Књаза Михаила.

Ово је историја Великих сивеница код Калемејдана, па ако и једна улица у Београду има право и заслужује да носи име Књаза Михаила – то је несумњиво Велике сивенице. И одборник општинске Београдске Љубомир Н. Христић, не само да је предложио да се ове сивенице зову Сивенице Књаза Михаила, већ је изразио жељу да се на згодном месту узиде табла са сходним написом како се више ова Задужбина Књаза Михаила не би предала забораву.

Усвајањем овој предлога одборника Христића Београдска општина би само извршила свој дуг захвалности према Књазу Михаилу који је б. априла 1867. на Калемејдану примио кључеве од последњеј турској хаши у Београду.

Одбор београдске општинске је на својој седници 15. фебруара 1902. једногласно у свему усвојио овај предлог општинској одборника Љубомира Христића и решио да општински суд учини све што је потребно.

За време док је био председник Београдске општинске Коста Д. Главинић од 1903. до 1907. и у 1910. посвршавани су између осталих и следећи важнији општински радови.

Довршен је за тадашњи Београд предвиђени београдски водовод, израђени су планови за канализацију Београда и приступљено је изградни канала, општочешко је кинеско снимање Београда и изградни кинеских

планова, пројектован је и засађен Доњи Калемејдан који је по површини већи од Горњеј Калемејдана а по решено се назива Мали Калемејдан. Пројектован је и засађен парк код 'Пролећа'²⁸ на Тоилчином венцу. Засађен је парк код Железничке станице где је раније била Жина ијаца између Карађорђевој улице и Железничке станице. Проширен је и доведен у ред парк код Карађорђевој станице. Засађени су скверови код Народнеј позоришта, Кошарове градине и у Карађорђевој улици пред италијом Београдске задрге.

Израђени су планови и подигнута зграда за основне школе за квартове: Варошки код Саборне цркве, за Савамалски између Босанске и Карађорђевој улице, за Источни Врачар код Цветној штрца и дограђен је павиљон код школе на Западном Врачару.

Прибављено је земљиште за основну школу за Источни Врачар, за Трећу београдску гимназију (земљиште на коме је била стара Војна болница) и за то су израђени планови и подигнута зграде. Куљено је земљиште у Поенкаревој улици такозвана Берманова башица за подизање зграде за Другу београдску гимназију и израђени су планови за исту.

Подигнути су први јавни нужници у Београду и то: на оба Калемејдана, на Горњем и на Доњем, код Старај тробља крај Цркве Св. Марка и код Славије.²⁹

У следећем рукопису евоцира успомене из детињства о кући у Рајићевој 14, о чему је већ било речи у Мемоарима, а затим пише: [...] Одмах до Саборне цркве у Грачаничкој улици била је у приземној згради мушка основна школа која је била озидана пре 1852. (по казивању у 1904. години старој Михајла Новаковића који је био учитељ у тој школи 1852. и зашекао је ту зграду). Њено двориште је било засађено крућним дрвем кесена у квадрант, оградено рећком оградом лећава кроз које се из Грачаничке улице лепо могла видети сама зграда и дрвце. У пројужењу према Калемејдану налазила се друга приземна зграда у којој је била женска основна школа. Између оба дворишта била је дрвена ограда.

Године 1905. порушене су обе ове старе зграде и на уљу улица Грачаничке и Краља Петра (раније Дубровачка) а сада улица 7. јула подигнута је лећа монументална двостранна грађевина за мушку и женску основну школу код Саборне цркве.

Из архиве моја по којној оца Косте саопштавам којну оригиналној шекста повеље која је узидана у камен шемељац ове зграде. Повељу су својеручно пошисали сви присутни. Из ове се повеље види ко је тада био министар просвете, председник Београдске општинске и њени кметови, одборници, заменици одборника, пројектант грађевине и грађевински предузимач.

Ево шексиа повеље: 'У име оца и сина и светиоа духа амин! У четвртак 20. октобра хиљаду девет стотина иете године по рођењу Христову за владе Њевој величанства Пејра I краља Србије постави се шемељ овој зради намењеној за основну школу код Саборне цркве у Београду у присуству председника Министарској савеша, Министра Просвете и црквених послова, председника, одборника и кметова оштинине Београдске, а по пројекту Јелисавије Начићеве.

Председник Министарској савеша, Министар просвете и црквених послова Љуб. Стојановић.

Председник одбора и суда оштинине Београдске Косиа Д. Главинић [...].³⁰

Предузимац: Никола Викторовић и архитекта Јелисавија Начићева.

[...] На ули Рајићеве³¹ и Кнез Михаилове налазила се у сшаром Београду чувена кафана Грчка краљица, иде су се ујутру и предвече скуљали на црну кафу и на разговор сви важнији трговци из Дубровачке и Кнез Михаилове улице.

У улицама: Дубровачкој, Краља Пејра (данас 7. јула) и Кнез Михаиловој биле су сконцентрисане све веће просерске радње с шекстилом Анастас Павловић, Месаровић и Павловић, Марић и Ризнић, Радовановић и Михајловић, Појовић и Шумаровић, Нисим Б. Арон, Браћа Алмули, Браћа Габаји, просисти с њоме Стојисљевић и Милосављевић а други просисти с њоме били су у Карађорђевој улици на Сави: Драјомир Здравковић, Димитрије Перовић, Димитрије Ђирковић, Ранко Гођевац и Таса Неранђић. Просисти с колонијалном робом: Танасковић и Бојдановић; просисти са талантијерском робом Марко Вулешић и Гавриловић, Косиа Николић и други, Николић и Јовановић, просисти канцеларијској материјала Јефтиа Павловић и комитанија, Миша Сшајић.

Трговци просисти у Београду увозили су робу највише из Аустрије, Италије, Немачке и Енглеске, па су код њих долазили трговци из унутрашњости Србије и свакој пролећа и јесени набављали робу за своје дућане.

До 1906. пре изградње Ужичке друје узаној колосека Београд–Ужице, свакој пролећа и сваке јесени у Рајићевеј улици, испред великој дућана – радње на велико с шекстилом Месаровић и Павловић, мојло се видећи, по неколико пута за 4–6 дана, чор малих ужичких, брдских коњића у труи од 15–20. На њима су ужичке кириције обично доносиле у Београд ужичке производе: суву пршуту, кајмак у качицама, луч, кашран и друје. Кириције са широким чакширама и великим шуревима а главе обавијене оромним вуненим шаловима, шоварице су у Београду шекстил код Месаровића и Павловића, а код других просисти шоварице су колонијалну и друју ввозену робу и носили у Ваљево, Чачак и Ужице.

Било је интересно посматрати када се шај караван од брдских коњића крећао на пут, на челу каравана су шле две кириције са два велика па. Коњићи су били везани конојцем један за друје и шако су се лајано крећали. На крају су завршавали ову шворку 4 кириције и два овчарска па. Први и последњи коњић имао је о враћу меденицу (клејешушу). То је био 'ужички експрес' до 1906.

Испред кафане Грчка краљица на ули Рајићеве и Кнез Михаилове улице свакој дана ујутру од 6 до 8 часова сшајали су разни продавци переча, симића, кокица од кукурузној зрна, салета и бозе и својим чудним узвицима нудили су пролазницима своју робу. Углавном су шо били Јужносрбијанци. [...]

Године 1910. постојала је Грађанска касина у сша-рој зради у Кнез Михаиловој улици иде је доцније на место ше порушене зраде подишнућа монументална нова траћевина Сшасићеве задужбине. У Грађанској касини давани су први часови модерних шара [...].

Код Народној позоришћа у Београду, на месту иде се диже монументална зрада Дома рајника коју је подило својим новцем Удружење резервних официра Краљевине Јуославије (садашњи Дом Јуословенске народне армије) био је раније шразан шлац с једном кућном од слабој материјала. Ту су се леи давали по најам бицикли (велосипеди) на којима се мојло на шлацу у круи возићи. Ту су се београдска деца скуљала и уживала у лакој возњи на бициклу. Зими је шај шлац шован водом и када се лед довољно смрзо онда се по њему београдска мушка и женска младеж клизала на челичним клизалькама.³²

У трећем делу Ушомена из сша-рој Београда, Милан детаљно описује већ познате детаље везане за Делијску чесму и њено окружење, Теразијску чесму, Велику пијаци, пожарну осматрачницу и београдска купатила. Такође, описује неке од београдских кафана, осветљење, куће, Сењак...

[...] Сшара кафана Књаз Михаило у Македонској улици, на месту иде је сада зрада Полишике, била је шриземна, дуљачка, узана, ниска, чађава и слабо осветљена шросшорија. Она је у сша-ром Београду до 1914. била чувени локал за ноћно седење, за друштво, за мрак, познати по свом шприродном вину и разним мезешћуцима. [...]

Сшара Скадарлија у Београду је била чувено инездо боема, омиљено ноћно сокаче, накривудава, са накривљеним шшододишњим шурским кућницама шокривеним ћерамидама и обраслим шришјеним лозама. [...] У овим ноћним локалима сваке леиње ноћи врло је као у

кошници. Све је љуно омладине, разних уметника са разбарушеним косама, и великим шеширима и машинама, разних новинара, разних боема и белих удоваца. Песма, ведра шала, овде-онде љраћена и звуцима сејној цимбала или ћеманеја сјрасној Ције чула се овде у Сјарој Скадарлији од љрвој сумрака ља све до љраскзорја. [...] Нема више сјарој беојрадској живојја ни љрово-да... ниске, чађаве беојрадске кафане са нечим инјимним и љојлим у себи тојово су љојјуно ишчезле. [...] У сјаром Беојраду излазило се на љиво код Коларца, где је била највећа и најмодернија дворана у сјаром Беојраду, чији су зидови били украшени уљаним сликама у љприродној величини војвода из Првој и Друјој усјанка 1804. и 1815. године. [...]

Ја љамјим још љејролејско освейљење у ламјама у сјаром Беојраду. Бојајсјиво се ценило љо љиројским и друјим ћилимовима и јасјуцима, који су били расјро-сјрји љо миндерлуцима љорећаним у собама унаоколо љоред зидова. Цео родослов куће био је изложен љо сликама у љозлаћеним рамовима љовешаним љо зидовима.³³

Милан Главинић био је ерудита, говорио више језика, преводио с немачког и француског, целог живота био је изузетно ангажован у друштвено-политичком животу.

У Породичном фонду Главинић, који нас упознаје с једном типичном грађанском породицом, са свим њеним успонима и падовима, сачувана је најразноврснија архивска грађа, захваљујући управо Милану Главинићу и његовој супрузи Добрили Главинић Кнез Милојковић, који су је систематски сакупљали и чували. Тако се међу ретким дипломама, писмима значајних личности, дневницима о кључним историјским догађајима за земљу и шире, пројектима, бројним фотографијама важних догађаја и значајних личности, могу наћи и салвете с песамама, масонске рукавице и кецеље, сличице на свили, карикатуре и графике, јеловници, школске свеске, путне карте и друго.

Олга Д. Латинчић,
филолог
Историјски архив Београда
olgalatincic@gmail.com

НАПОМЕНЕ:

- 1] Подаци за биографију црпени су из архивске грађе Породичног фонда Главинић (Пф Г), који се чува у Историјском архиву Београда (ИАБ) и културно је добро од изузетног значаја. Ови подаци представљају допуну података већ објављених у *Срјском биојрафском речнику*, Нови Сад, 2006, стр. 691–692.
- 2] Шеф је био Лука Ивковић, инжењер, а поред њега су биле старије колеге архитекти Александар Јанковић и Војин Петровић и инжењер Јелена Томић.
- 3] ИАБ, 1119 К 15 1.1-9, лична документа Милана Главинића; ИАБ, 1119 К 26 3.10.1, подаци за аутобиографију; ИАБ, 1119 К 25 3.10.1, цепен календар са Дневником преласка преко Албаније
- 4] Докторска дисертација – ауторски примерак чува се у фонду, ИАБ, 1119 К 16 3.13.1920, 302 л, с плановима, исечцима из штампе и многобројним старим разгледницама градова и тргова.
- 5] Српски песник Милутин Бојић био је школски друг Милана Главинића.
- 6] Родослов Главинића и Кнез Милојковића сачинио је Милан Главинић 1966, ИАБ, К 42 3.12. Обраду родослова по УДК принципу урадила О. Латинчић у оквиру Историјата фонда Пф Главинић – ИАБ, 1119.
- 7] ИАБ, 1119 К 32 3.10.220.

- 8] ИАБ, 1119 К 32 3.10.221.
- 9] ИАБ, 1119 К 32 3.10.192.
- 10] ИАБ, 1119 К 32 3.10.185.
- 11] ИАБ, 1119 К 32 3.10.186.
- 12] *Исјо*.
- 13] ИАБ, 1119 К 32 3.10.186.
- 14] *Исјо*.
- 15] *Исјо*.
- 16] ИАБ, 1119 К 32 3.10.189.
- 17] ИАБ, 1119 К 32 3.10.191.
- 18] ИАБ, 1119 К 32 3.10.188.
- 19] ИАБ, 1119 К 32 3.10.187.
- 20] ИАБ, 1119 К 32 3.10.223.
- 21] ИАБ, 1119 К 32 3.10.222.
- 22] ИАБ, 1119 К 32 3.10.119.
- 23] ИАБ, 1119 К 32 3.10.197.

- 24] ИАБ, 1119 К 32 3.10.190. Текст *Кућа из Искрица* пренет је у целисти.
- 25] ИАБ, 1119 К 25 3.10.1.
- 26] ИАБ, 1119 К 28 3.10.22. Према забелешкама из архиве Косте Д. Главинића, тадашњег одборника Општине града Београда, написано је 25. маја 1960.
- 27] ИАБ, 1119 К 28 3.10.22. Рукописи о старом Београду одложени су под истом сигнатуром.
- 28] Аутор мисли на кафану „Пролеће“.
- 29] Овај рукопис настао је на основу забележака из архиве Косте Д. Главинића у Београду, 20. јануара 1964.
- 30] Од одборника и заменика били су присутни – одборници: Аца З. Поповић, Велисав Н. Вуловић, Давид Л. Симић, Ђорђе Н. Петровић, Ђока Димитријевић, др Е. Михел, Живан Бугарчић, Илија С. Илић, Јован Станковић, др Милан Радовановић, др Марко С. Леко, др Л. Панић, прота Марко Петровић, Михајло Милићевић, Мих. Лукачек, М. Трифковић, Младен Тодоровић, Н. Крстић, Н. И. Стаменковић, Раденко Драговић, Стеван Максиминовић, Соломон У. Азриел, Сава Раденковић, Сава Ј. Константиновић, Т. Цинцар Јанковић, Тодор З. Ђурић, Трајко Стојковић, Урош Благојевић и заменици одборника: Антон С. Јовановић, Иван К. Трпковић, Јова С. Петковић, Милош Поповић, др Мих. В. Симоновић, Мил. С. Милошевић, Марко С. Петронијевић, Милан Марковић, Мих. Рувидић, Мих. Драгичевић, Милорад Ђ. Пејић, П. Т. Милић, Тодор Пејић. Кметови: Мих. М. Марјановић, Вој. Милошевић, Мих. Ерковић, В. Вељковић, Љуб. Јоксиминовић, Милан С. Денчић.
- 31] Већ је наведено у *Мемоарима* ко је све становао у Рајићевој улици.
- 32] Рукопис је настао 15. маја 1965.
- 33] Овај рукопис Милана Главинића на 10 купаних страна настао је 1965. године. Поред наведених извода, Милан пише о атмосфери у старом Београду, о празницима и празновању, о свакодневном животу и о својим осећањима према прошлом времену.

Summary: OLGA LATINČIĆ

**DR. MILAN GLAVINIĆ, ARCHITECT (BELGRADE 1891 – BELGRADE 1968):
ADDENDA TO THE BIOGRAPHY**

Biography

Milan Glavinić was educated in Belgrade, Berlin, Dresden, Zurich and Freiburg. He fought in the Balkan Wars and the First World War. He took his PhD degree from Freiburg University with his dissertation ‘Die städtebauliche Motive in den Schweizestädten’. He returned to Serbia in 1920. His first employment was at the steam-powered sawmill and flour mill in Obrenovac. He owned the magazine *Budućnost* (Future). He was subsequently employed at the Ministry of Education and taught at the Higher School of Pedagogy in Belgrade. He served as MP on behalf of the Yugoslav Radical Union for Kosovo and Metohija. He was president of the management board of the Yugoslav River Traffic company, a member of the management boards and secretary of Slavic leagues in Belgrade, one of the initiators of the Democratic Party youth section in Yugoslavia, a member and functionary of the *Matica* Sokol Society in Belgrade, a member of the Rotary Club and Yugoslav Freemasonry. During the Second World War he was deported to Germany as prisoner of war, whence he returned in 1944. He was the recipient of several honours and awards. He was married to Dobrila Knez Milojković. He died in Belgrade in 1968. Some of the credit for the construction of the Sokol Hall in Belgrade has been ascribed to him.

Published texts

Doctoral dissertation published in Freiburg in 1920; ‘The Aesthetics of Dalmatian towns’ published in *Jadranska straža* (Split); *Towns in the greenery* published by the City Council of Belgrade in 1931.

Manuscripts

Texts on architecture, town planning and art history; 'Iskrice' (Sparks); texts on old Belgrade; a genealogy of the Glavinić family.

'Iskrice' are short texts presenting both facts and his personal opinions and feelings inspired by life, history, environment, nature.

Texts on old Belgrade are contained in his 'Memoirs', in biographical and autobiographical notes, in independent manuscripts and a separate group of manuscripts entitled 'Memories from old Belgrade'. In writing them he drew on his own memories and experiences but also on the stories told by his father Kosta and other persons and on his father's documents. They describe Belgrade's houses, their owners, prices, particular city districts, the Elementary School by the Cathedral, the Big Stairs, restaurants, urban planning ideas for Belgrade.

ILLUSTRATIONS

- Fig. 1 Dr. Milan Glavinić
- Fig. 2 Milan Glavinić with his sister and father in Vienna about 1910
- Fig. 3 Milan Glavinić, design for a tavern with a dairy, student's work
- Fig. 4 Front page of Milan Glavinić's doctoral dissertation published in Freiburg in 1920
- Fig. 5 Travel document issued to Milan Glavinić for his return to Belgrade, Bern 1920
- Fig. 6 Steam-powered sawmill and flour mill in Obrenovac where Milan Glavinić began his career
- Fig. 7 Milan Glavinić with Yugoslav Slovaks at the celebration in Stara Pazova occasioned by Masaryk's birthday, 1929
- Fig. 8 Dr. Milan Glavinić (seated, second row) at the air show held at Belgrade Airport in honour of the visit of General Piccione, Italian Rotary district governor, 1936